

Διερεύνηση επιστροφής σε κτηνοτροφική χρήση της γης στη ζώνη μονοκαλλιέργειας βαμβακιού στην Περιφέρεια Θεσσαλίας

Αικ. Μυλωνά

Κτηνίατρος, Σικίνου 35, 113 64 Κυψέλη, Αθήνα,
e-mail: aikmilona@fincosmos.com

Περίληψη

Η καλλιέργεια βαμβακιού τα προηγούμενα χρόνια λειτούργησε ως ο κλάδος επιλογής στην περίπτωση μη εγκατάλειψης της αγροτικής δραστηριότητας. Η καλλιέργεια βαμβακιού, λόγω διαφόρων παραγόντων, εκτόπισε την κτηνοτροφία, καθώς και διάφορες καλλιέργειες μεταξύ των οποίων και φυσικούς βοσκοτόπους ή τεχνητούς λειμώνες. Μεταξύ των παραγόντων αναφέρονται ως πιο σημαντικοί, η υψηλή επιδότηση στην παραγωγή και στην τιμή του βαμβακιού, που είχε ως αποτέλεσμα τα ελκυστικά υψηλά εισοδήματα, ο περιορισμένος ημερήσιος ή και ετήσιος χρόνος απασχόλησης στην καλλιέργεια βαμβακιού έναντι του χρόνου που απαιτείται για την εκτροφή των ζώων και η δυνατότητα αποδέσμευσης από την ενασχόληση με την περιποίηση της καλλιέργειας, σε αντίθεση με την εξάρτηση της κτηνοτροφικής μονάδας από την παρουσία του κτηνοτρόφου ουσιαστικά σε 24ωρη βάση. Οι παράγοντες αυτοί επέδρασαν όχι μόνο στο βιοτικό επίπεδο των παραγωγών, αλλά και στην κοινωνική παρουσία των βαμβακοπαραγωγών και των κτηνοτρόφων γενικά με διαμετρικά αντίθετα αποτελέσματα στις δύο αυτές κατηγορίες αγροτών. Στην περίπτωση της κτηνοτροφίας και ιδιαίτερα της αιγοπροβατοτροφίας, το πρόβλημα δημιουργίας οικογένειας αναδεικνύεται σε καθοριστικό και ακυρώνει κάθε προσπάθεια. Στην εργασία αυτή παρακολουθείται η εξέλιξη της χρήσης της γης τα τελευταία χρόνια και λαμβάνοντας υπόψη τις διεθνείς τάσεις και τη νέα ΚΑΠ μετά την ενδιάμεση αναθεώρηση του Ιουνίου 2003, προτείνεται η αποδέσμευση κοινοτικών εκτάσεων από τη βαμβακοκαλλιέργεια και η κτηνοτροφική χρήση της γης, είτε με τη μορφή λιβαδιών (επαναλιβαδοποίηση), είτε κτηνοτροφικών πάρκων, είτε με τη δημιουργία μεταποιητικών μονάδων στον τομέα της κτηνοτροφίας, είτε με το συνδυασμό τους. Θεωρείται απαραίτητη προϋπόθεση για την υλοποίηση αυτής της πρότασης η εκπαίδευση και κατάρτιση των ενδιαφερομένων με εστίαση στο αποτέλεσμα.

Εισαγωγή

Η εργασία αυτή αποτελεί παρουσίαση μέρους της μελέτης η οποία πραγματοποιήθηκε με εντολή της Περιφέρειας Θεσσαλίας, προκειμένου να διερευνηθεί η δυνατότητα εισαγωγής νέων εναλλακτικών οικονομικών δραστηριοτήτων στη ζώνη μονοκαλλιέργειας βαμβακιού.

Η καλλιέργεια βαμβακιού λειτούργησε ως ο κλάδος επιλογής στην περίπτωση μη εγκατάλειψης της αγροτικής δραστηριότητας. Η καλλιέργεια βαμβακιού, λόγω διαφόρων παραγόντων, εκτόπισε την κτηνοτροφία, καθώς και διάφορες καλλιέργειες. Μεταξύ αυτών των παραγόντων αναφέρονται ως πιο σημαντικοί, η υψηλή επιδότηση στην παραγωγή και στην τιμή του βαμβακιού, που είχε ως αποτέλεσμα τα ελκυστικά υψηλά εισοδήματα, ο περιορισμένος ημερήσιος ή και ετήσιος χρόνος απασχόλησης στην καλλιέργεια βαμβακιού έναντι του χρόνου που απαιτείται για την εκτροφή των ζώων και η δυνατότητα αποδέσμευσης από την ενασχόληση με την περιποίηση της καλλιέργειας, σε αντίθεση με την εξάρτηση της

κτηνοτροφικής μονάδας από την παρουσία του κτηνοτρόφου ουσιαστικά σε 24ωρη βάση. Ο ανταγωνισμός που υφίσταται η διατήρηση και βελτίωση των βοσκοτόπων, η δημιουργία τεχνητών λειμώνων και η καλλιέργεια συγκομιζόμενων ζωοτροφών αποτελεί επίσης καθοριστικό παράγοντα για την εγκατάλειψη της κτηνοτροφίας και τη στροφή στη βαμβακοκαλλιέργεια.

Οι παράγοντες αυτοί επέδρασαν όχι μόνο στο βιοτικό επίπεδο των παραγωγών, αλλά και στην κοινωνική παρουσία των βαμβακοπαραγωγών και των κτηνοτρόφων γενικά με διαμετρικά αντίθετα αποτελέσματα στις δύο αυτές κατηγορίες αγροτών. Στην περίπτωση της κτηνοτροφίας και ιδιαίτερα της αιγοπροβατοτροφίας, το πρόβλημα δημιουργίας οικογένειας αναδεικνύεται σε καθοριστικό και ακυρώνει κάθε προσπάθεια. Τα κοινωνικά προβλήματα – στην περίπτωση της κτηνοτροφίας - δημιούργησαν πραγματικές εκρήξεις στις τοπικές κοινωνίες και έχουν την αφετηρία τους ακριβώς στην απουσία έστω και στοιχειώδους υποδομής στα χωριά, η οποία θα μπορούσε να λειτουργήσει ως κίνητρο για την παραμονή, ιδιαίτερα των νέων ανθρώπων, στην ύπαιθρο, καθώς και στις ανισότητες των εισοδημάτων που προέκυψαν.

Στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν

Για τις ανάγκες της μελέτης χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία από τις απογραφές 1981, 1991 και 1999/2000, καθώς επίσης και στοιχεία εξέλιξης του ζωικού βασιλείου στους νομούς της Θεσσαλίας στην πορεία της τελευταίας εικοσαετίας, στοιχεία κατανομής των εκμεταλλεύσεων και των βοσκοτόπων. Τα στοιχεία αξιολογήθηκαν ανά δημοτικό διαμέρισμα και ανάλογα αν τα δημοτικά διαμερίσματα βρίσκονταν στην καθαυτό πεδινή ζώνη ή στα όρια με την ημιορεινή ζώνη.

Η μελέτη πραγματοποιήθηκε σε τρεις φάσεις. Στην πρώτη φάση καταγράφηκε η υφιστάμενη κατάσταση, στη δεύτερη φάση έγιναν οι διαπιστώσεις και η αξιολόγησή τους και στην τρίτη φάση διατυπώθηκαν οι προτάσεις για κάθε τομέα χωριστά.

Είναι ενδεικτικά τα στοιχεία της πρόσφατης απογραφής, ιδιαίτερα για την αιγοπροβατοτροφία.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της τελευταίας απογραφής της ΕΣΥΕ του 1999/2000, ο αριθμός των αιγοπροβάτων αυξήθηκε, ενώ ο αριθμός των αιγοπροβατοτροφικών εκμεταλλεύσεων μειώθηκε. Αυτό σημαίνει ότι κάποιοι αιγοπροβατοτρόφοι «βγήκαν» από το επάγγελμα. Οι λόγοι της εξόδου έχουν σχέση με το εισόδημα και τις συνθήκες άσκησης του επαγγέλματος. Ο αριθμός των εκμεταλλεύσεων στην προβατοτροφία είναι 128.235 σε επίπεδο χώρας (στη Θεσσαλία 12.931), μείωση κατά 20,1% σε σχέση με την προηγούμενη απογραφή 1991, ενώ ο αριθμός των προβάτων 8.743.366 ζώα (στη Θεσσαλία 1.141.315), αύξηση κατά 5,7%. Ο αριθμός των εκμεταλλεύσεων στην αιγοτροφία είναι 137.452 (στη Θεσσαλία 10.251), μείωση κατά 32,2%, ενώ ο αριθμός των αιγών 5.322.755 ζώα (στη Θεσσαλία 530.651), αύξηση κατά 2,6%.

Σημαντική πηγή στοιχείων αποτελεί η απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ενδιάμεση αναθεώρηση της ΚΑΠ, με την έννοια, ότι εκεί καθορίζεται η πορεία της ενίσχυσης των διαφόρων τομέων του αγροτικού τομέα, άρα και του βαμβακιού.

Συγκεκριμένα, η αποδέσμευση εκτάσεων από την καλλιέργεια βαμβακιού κρίνεται ως αναπόφευκτη λόγω της αποθάρρυνσης της βαμβακοκαλλιέργειας με την τροποποίηση του Κανονισμού για το βαμβάκι. Έτσι και για το βαμβάκι ισχύουν οι γενικές αρχές που αποφασίστηκαν για όλα τα προϊόντα που εντάσσονται στην απόφαση για την ενδιάμεση αναθεώρηση της ΚΑΠ τον Ιούνιο του 2003. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι οι επιδοτήσεις δεν θα εξαρτώνται από τον όγκο της παραγωγής. Μέρος της επιδότησης θα είναι αποδεσμευμένο και σταθερό, ενώ το υπόλοιπο μέρος θα είναι δεσμευμένο και ο παραγωγός θα μπορεί να παράγει όποιο αγροτικό προϊόν επιθυμεί στην ποσότητα που επιθυμεί αρκεί να τηρεί τις απαιτήσεις

για την προστασία του περιβάλλοντος και της δημόσιας υγείας. Η απόφαση του Συμβουλίου προβλέπει, η μέγιστη στρεμματική ενίσχυση (59,4 ευρώ/στρέμμα) να δίνεται μέχρι 3 εκατ. στρέμματα. Από εκεί και πέρα, η ενίσχυση ακολουθεί φθίνουσα πορεία όσο τα στρέμματα αυξάνουν. Γίνεται σαφές, ότι εφόσον η ενίσχυση θα μειώνεται, τα παραπάνω στρέμματα δεν συμφέρει να παραμείνουν στην βαμβακοκαλλιέργεια. Δηλαδή, οι πρόσθετοι πόροι κατανεμήθηκαν στο αποδεδειγμένο μέρος της επιδότησης και όχι στο δεσμευμένο (που θα σήμαινε κίνητρο για εξακολούθηση της βαμβακοκαλλιέργειας στα σημερινά επίπεδα). Σύμφωνα με πρόσφατες εκτιμήσεις των αρμοδίων υπηρεσιών του Υπ. Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, η βαμβακοπαραγωγή στην Ελλάδα θα πρέπει να μειωθεί κατά 400.000 στρέμματα.

Διαπιστώσεις από τη μελέτη των στοιχείων –αξιολόγηση

Γενική διαπίστωση που ισχύει κυρίως για την Περιφέρεια της Θεσσαλίας, λόγω της ανάπτυξης της καλλιέργειας βαμβακιού, είναι ότι η ελληνική κτηνοτροφία γίνεται περισσότερο συστηματική, πλην της αιγοπροβατοτροφίας, με αύξηση του μέσου μεγέθους και μετατόπιση από τις μικτές στις αμιγείς κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις. Το στοιχείο αυτό είναι και το πλέον παράδοξο και αντιφατικό σε ό,τι έχει σχέση με την αιγοπροβατοτροφία. Δηλαδή, η αύξηση του μέσου μεγέθους των εκμεταλλεύσεων δεν συνοδεύτηκε από τον εκσυγχρονισμό και τη συστηματικότητά τους. Αυτό μπορεί να εξηγηθεί με το δεδομένο της φύσης άσκησης της αιγοπροβατοτροφίας, της ελλιπούς ενημέρωσης και του χαμηλού μορφωτικού επιπέδου των παραγωγών και της εν γένει καθυστέρησης του τομέα και των κοινωνιών. Από την άλλη πλευρά, όμως, τα στοιχεία της απογραφής δείχνουν τη δυναμική του κλάδου.

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό και συγχρόνως ενθαρρυντικό το γεγονός, ότι στα όρια της πεδινής ζώνης διαπιστώνεται μικρότερη μείωση του αριθμού των ζώων σε σχέση με την καθαυτό πεδινή ζώνη. Είναι χαρακτηριστικό, ότι σε κάποια Δ.Δ. εντός της καθαυτό πεδινής ζώνης η αιγοτροφία μηδενίζεται.

Ένα σημαντικό πρόβλημα, που αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για την εφαρμογή διαφόρων προγραμμάτων, είναι η υγειονομική κατάσταση των ζώων και των σταβλικών εγκαταστάσεων. Οι πλέον σημαντικές προϋποθέσεις αφορούν στην προέλευση του γάλακτος από ζώα τα οποία είναι απαλλαγμένα από ασθένειες, όπως η βρουκέλλωση-μελιταίος πυρετός, ή οι μαστίτιδες, ασθένειες οι οποίες συναντώνται στην πλειοψηφία των αιγοπροβατοτροφικών εκμεταλλεύσεων, όπως και η υγιεινή του αρμέγματος. Η ικανοποίηση αυτών των όρων είναι καθοριστική για την υγεία των ζώων και των ανθρώπων που εργάζονται στο στάβλο, αφού η πρώτη αποτελεί ζωοανθρωπονόσο, αλλά κυρίως για την υγιεινή των παραγομένων ζωοκομικών προϊόντων και επομένως για την προστασία της δημόσιας υγείας. Είναι εξάλλου γνωστό, ότι οι ασθένειες στα ζώα έχουν σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στις αποδόσεις των ζώων, άρα και στο εισόδημα του παραγωγού.

Η ανασφάλεια, σε σχέση με τη διάθεση του προϊόντος, και η έλλειψη οργάνωσης στην εμπορία και στη διακίνηση, αποτελούν ανασταλτικούς παράγοντες για την ανάληψη μιας προσπάθειας, που έτσι κι αλλιώς θα αποδώσει μετά από αρκετούς μήνες ή και χρόνια, μέσα σ' ένα αντίξοο οικονομικό κλίμα.

Η έλλειψη επαγγελματικής εκπαίδευσης υποβαθμίζει αυτή καθ' εαυτή την άσκηση της κτηνοτροφικής δραστηριότητας, από την άποψη της περιορισμένης δυνατότητας

εφαρμογής ορισμένων προγραμμάτων εκσυγχρονισμού της κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης. Το πρόβλημα εντοπίζεται στις δυσκολίες εφαρμογής ολοκληρωμένων προγραμμάτων και πολιτικών στην κτηνοτροφία και ιδιαίτερα στην αιγοπροβατοτροφία. Οι δυσκολίες αυτές έχουν βάση αφενός στα κοινωνικά χαρακτηριστικά των κτηνοτρόφων (ηλικία, μόρφωση) και αφετέρου στη διασύνδεση της αιγοπροβατοτροφίας με άλλους κλάδους της οικονομίας (εισροές ζωοτροφών, κτηνιατρική παρακολούθηση και υγιεινή ζώων, συνθήκες υγιεινής της παραγωγής, της συγκέντρωσης και της διακίνησης γάλακτος, παραγωγή προϊόντων γάλακτος, υποδομές σφαγείων και διαδικασίες διασφάλισης υγιεινής και ποιότητας του κρέατος, παραγωγή προϊόντων κρέατος, συνεργασία κτηνοτρόφων, ομάδες παραγωγών – συνεταιρισμοί). Το φαινόμενο της πολυαπασχόλησης στον αγροτικό χώρο λειτουργεί αρνητικά, με την έννοια ότι εάν η εξωγεωργική απασχόληση θεωρηθεί πλέον ενδιαφέρουσα (κοινωνικά και οικονομικά), τότε θα εγκαταλειφθεί η καθαρή γεωργική απασχόληση, με όλες τις συνέπειες.

Το έλλειμμα που παρατηρείται είναι τελικά πολύ σημαντικό και σ' αυτό βέβαια συνέβαλε η αστυφιλία με την έννοια της προσπάθειας βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου και του τρόπου ζωής των κατοίκων των περιοχών αυτών.

Προτάσεις

Με δεδομένη τη μείωση της βαμβακοκαλλιέργειας λόγω αναθεώρησης της ΚΑΠ, αλλά και της απόφασης του ΠΟΕ στην τελευταία του Σύνοδο στη Γενεύη (31 Ιουλίου), θεωρούμε, ότι η απόδοση και χρήση των εκτάσεων αυτών ή μέρους αυτών προς όφελος και για την ανάπτυξη της κτηνοτροφίας κρίνεται σκόπιμη για τους εξής λόγους:

1. Η ζήτηση για κτηνοτροφικά προϊόντα αυξάνεται, ενώ το ισοζύγιο των ζωοκομικών προϊόντων παραμένει αρνητικό σε υψηλά επίπεδα. Με δεδομένη μάλιστα τη ζήτηση ποιοτικών και υγιεινών προϊόντων με παράλληλη προστασία του περιβάλλοντος δίνεται η δυνατότητα για ανάπτυξη ημικτακτικής ή εκτακτικής και πιστοποιημένης κτηνοτροφίας, ή και βιολογικής κτηνοτροφίας, ιδιαίτερα της αιγοπροβατοτροφίας.

2. Πολλές από τις εκτάσεις που σήμερα καλλιεργούνται με βαμβάκι, στην προενταξιακή περίοδο (πριν από το 1981) είχαν κτηνοτροφική χρήση. Συγκεκριμένα είτε καλλιεργούνταν ζωοτροφές, είτε αποτελούσαν ιδιωτικούς βοσκοτόπους. Με δεδομένο, ότι αποτελούν αρδευόμενες εκτάσεις, εύκολα μπορούν να μετατραπούν σε καλλιέργειες ζωοτροφών και κτηνοτροφικών φυτών, ή σε τεχνητούς λιμνώνες.

3. Το σύστημα της αμειψισποράς δημητριακών με καλλιέργειες φυτών που παράγουν φυτικές πρωτεΐνες θεωρείται ενθαρρυνόμενο. Η καλλιέργεια κτηνοτροφικών φυτών και κυρίως η καλλιέργεια φυτικών πρωτεϊνούχων ζωοτροφών αναπτύσσει μια ιδιαίτερη δυναμική μετά την ενοχοποίηση των ζωικών αλεύρων και τη χρήση τους ως πηγή πρωτεϊνών. Σε επίσημα έγγραφα της Επιτροπής και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ενθαρρύνεται η καλλιέργεια φυτών που παράγουν φυτικές πρωτεΐνες και μελετάται η καταβολή ενίσχυσης.

Για την υλοποίηση αυτής της πρότασης είναι απαραίτητοι δύο παράγοντες, αν υποθεθεί, ότι υιοθετείται η πρόταση:

1. Είναι απαραίτητη η διάκριση των εκτάσεων σε δύο κατηγορίες, ανάλογα με το εάν πρόκειται για εκτάσεις που βρίσκονται στην καθαυτό πεδινή ζώνη ή για εκτάσεις που βρίσκονται στα όρια της πεδινής ζώνης με την ημιορεινή και βέβαια η θέσπιση

κάποιων κριτηρίων προκειμένου να είναι η μετάβαση στην κτηνοτροφία αποτελεσματική.

2. Προϋπόθεση για την ανάπτυξη της κτηνοτροφίας στις εκτάσεις που θα αποδεδμευτούν από το βαμβάκι, είναι η γνώση του νέου αντικείμενου. Γι' αυτό το λόγο, απαιτείται εκπαίδευση στο νέο αυτό αντικείμενο. Οι βαμβακοπαραγωγοί έχουν συνηθίσει σ' ένα τρόπο παραγωγής ο οποίος απαιτεί βεβαίως κάποιες γνώσεις, δεν είναι, όμως, πολύπλοκος. Η εκτροφή των ζώων απαιτεί προσοχή, γνώσεις και για την καλλιέργεια των ζωοτροφών και τη διαχείριση του βοσκοτόπου, αλλά κυρίως απαιτεί στοιχειώδεις μεν, αλλά απαραίτητες γνώσεις φυσιολογίας και συμπεριφοράς των ζώων, διατροφής τους, ακόμη και διαταραχών της υγείας τους. Οι εμπειρικές γνώσεις που αποκτούσαν οι παραγωγοί από την προηγούμενη γενιά όχι μόνο δεν επαρκούν, αλλά τις περισσότερες φορές είναι εσφαλμένες.

Απαιτούνται, επομένως, δράσεις και μέτρα πολιτικής που να περιλαμβάνουν οικονομικά κίνητρα και να αναφέρονται συνολικά στο πρόβλημα και όχι σε μια παράμετρο και συγκυριακά.

Έτσι, οι δράσεις πολιτικής θα πρέπει να έχουν τους εξής άξονες:

1. Τροποποίηση του κληρονομικού δικαίου, ώστε η μεταβίβαση της γονικής περιουσίας να γίνεται σε ένα ή σε όσα παιδιά ασχοληθούν με την αγροτική παραγωγή και σύνδεση της μεταβίβασης με το μητρώο αγροτών. Κίνητρα στους ηλικιωμένους για μεταβίβαση ή πώληση της ιδιοκτησίας τους εφόσον δεν έχουν παιδιά ή αυτά δεν επιθυμούν να ασχοληθούν με την αγροτική παραγωγή.
2. Απλοποίηση της διαδικασίας ένταξης στα προγράμματα για την ίδρυση ή τον εκσυγχρονισμό αγροτικών εκμεταλλεύσεων. Η υποχρέωση συμπλήρωσης πολλών εντύπων και η όλη γραφειοκρατία αποθαρρύνει τους αγρότες.
3. Ενημέρωση των κατοίκων της υπαίθρου, αγροτών και μη, για τις δυνατότητες, όχι μόνο για την παραγωγή, αλλά κυρίως για τη διάθεση των παραγόμενων προϊόντων. Το σημαντικότερο πρόβλημα δεν είναι η παραγωγή των αγροτικών προϊόντων, αλλά η διάθεσή τους στην αγορά. Εστίαση του ενδιαφέροντος των αγροτών στην αυτόνομη παρουσία της εκμετάλλευσης στην αγορά, χωρίς την ανάγκη των επιδοτήσεων για την επιβίωσή τους. Οι επιδοτήσεις θα πρέπει να δρουν συμπληρωματικά στο εισόδημα που θα προκύπτει από την πώληση των προϊόντων της εκμετάλλευσης, η οποία θα πρέπει να επικεντρώνεται στην παραγωγή ποιοτικών προϊόντων με σκοπό την πώλησή τους στην αγορά σε τιμές ανταγωνιστικές. Το Δίκτυο Πληροφόρησης και Στήριξης της Θεσσαλικής Υπαίθρου που δρα στο πλαίσιο της Περιφέρειας Θεσσαλίας, έχει ήδη ξεκινήσει κάποιες πρωτοβουλίες σ' αυτή την κατεύθυνση και παίζει καθοριστικό ρόλο.
4. Ενισχύσεις για την αποδέσμευση από τη βαμβακοκαλλιέργεια στο πλαίσιο της ΚΑΠ μέσω του νέου Κανονισμού.
5. Εκπαίδευση και συνεχής κατάρτιση των αγροτών για τις τάσεις στη διεθνή, κοινοτική και εθνική αγορά στα προϊόντα που τους ενδιαφέρουν, καθώς και κατάρτιση σε θέματα τεχνικοοικονομικά.
6. Προώθηση με απλουστευμένες διαδικασίες, αλλά αυστηρούς όρους παραγωγής, της πιστοποίησης των εκμεταλλεύσεων και των παραγόμενων προϊόντων. Ιδιαίτερη προσοχή στη βιολογική γεωργία και κτηνοτροφία με δεδομένα τα κενά νομοθεσίας, αλλά κυρίως εφαρμογής της νομοθεσίας και ελέγχου της εφαρμογής.

7. Πιλοτικές εφαρμογές για τη μετατροπή εκτάσεων βαμβακοκαλλιέργειας σε κτηνοτροφική χρήση, σύμφωνα με τα κριτήρια επιλογής που θέσαμε παραπάνω.

Βιβλιογραφία

Περιφέρεια Θεσσαλίας και ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε. 2004. Μελέτη διερεύνησης εισαγωγής νέων εναλλακτικών οικονομικών δραστηριοτήτων στη ζώνη μονοκαλλιέργειας βαμβακιού στην Περιφέρεια Θεσσαλίας.